

מינהל חברה ונוער
אגף תכנים, תכניות,
הכשרה והשתלמויות

ארץ העיוורים

מבוא

בפעילות זו, אנו מבקשים לעסוק בעיוורון אמיתי ומטפורי. התרבות שלנו מתייחסת לעיוורון כאל לקות, כאל מגבלה המונעת מהעיוור לראות את המציאות שסביבו והמגבילה אותו בחייו. באמצעות קטע מתוך סיפור מיוחד, "[ארץ העיוורים](#)", נראה שלעיתים העיוורים רואים יותר מאלו שראייתם תקינה. שלעיתים, דווקא הם יכולים להאיר לנו, הרואים, נקודות חשובות בעולמנו. ננסה להכיר בעיוורון שלנו ולהציע דרכים להאיר זה לזה בעניינים שבהם אנו עיוורים זה לזה, ונבחן דרכים לפקוח את עינינו העיוורות למצבים חברתיים שונים שסביבנו.

מטרות

- להיחשף לעולמם של העיוורים ולקשיים שאיתם הם מתמודדים.
- לבחון את הקושי שבהיות שונה בחברה.
- לבחון מדוע החברה מתקשה לקבל שונים כשווים.
- לבחון את היתרונות שבקבלת שונים לחברה.
- להעלות דרכים לקידום קבלת השונה לחברה.

עזרים

קטע קריאה מתוך "[ארץ העיוורים](#)" מאת הרברט ג'ורג' וולס, סיפור עם ערבי: "[מים של שיגעון](#)", קישור לאתר "[טו](#)", להרצאה של קרולין קייסי שבה היא מספרת על חוויות מעיוורונה.

מהלך הפעילות

שלב א' – במליאה

נקרא את הקטע מתוך הסיפור "[ארץ העיוורים](#)".

שאלות לדין

- האם הסיפור הפתיע אתכם? במה?
- מהי המציאות הנורמלית המתוארת בסיפור? (בסיפור ארץ העיוורים, העיוורון הוא המצב הנורמלי של ציבור התושבים, ואילו הרואה הוא השונה.)
- האם מצב זה הוא הגיוני ואפשרי? נמקו.
- מה הייתם מייעצים לרוברט לעשות ומדוע?

שלב ב' – קבוצתי

כל קבוצה תקבל את הסיפור ומשימות:

- עליכם לייצג את אחת העמדות בסיפור (עמדת אנשי הכפר המעוניינים שרוברט יישאר ביניהם על אף שונותו, עמדת אנשי הכפר שמוכנים שרוברט ייקלט בתנאי שישתגל לאורח חיהם, עמדת אנשי הכפר המתנגדים לכך שרוברט יישאר, עמדת רוברט המתלבט) ולהביא נימוקים לחיזוק עמדה זו.
- עליכם לכתוב סוף לסיפור ולהכינו להצגה בפני המליאה (בסיפור, בציור, בהצגה וכד').

שלב ג' – במליאה

- הקבוצות יציגו את הנימוקים לחיזוק העמדה שבחרו (אפשר שכל קבוצה תציג את טיעוניה בנפרד, אך רצוי לנהל דיון בין נציגי הקבוצות שבו כל נציג יוכל להגיב לדברי נציג אחר ולשכנע בעמדתו).

שאלות לדין

- האם עלו בדיונים נימוקים שלא חשבתם עליהם? מהם?
- לדעתכם, מה על רוברט לעשות?
- כל קבוצה תציג את סוף הסיפור שהכינה.

שלב ד' – במליאה

נקודות לדיון

- השוו בין המתואר בסיפור לבין מצבם של השונים בחברה שלנו.
- האם יש מצבים נוספים שבהם הנורמלי נהיה שונה ואילו השונה נהיה לנורמה? פרטו. (אפשר להציג את הסיפור הקצר "[מים של שיגעון](#)".)
- מה הם היתרונות ומה הם החסרונות שבשילוב השונה במסגרות רגילות בחברה (מבחינת האדם השונה ומבחינת החברה הקולטת)?
- האם גם אנחנו, כאנשים רואים, עיוורים לדברים מהותיים שסביבנו? הדגמו. (אנו עיוורים לאנשים שצריכים עזרה, עיוורים לרגשות של אחרים וכד').
- מה אנחנו צריכים לעשות כדי "לראות" טוב יותר את האחר?

לסיום

עיוורון הוא ללא ספק מגבלה פיזית קשה, אך למרות מגבלה זו, אפשר לנהל חיים עשירים ומגוונים, ויותר מכך – דווקא בשל הלקות, אפשר להגיע ל"ראייה" טובה יותר של דברים שבעלי ראייה תקינה לעיתים עיוורים להם. עלינו להבין את קשייהם של העיוורים, אך אל לנו להתייחס אליהם כאל שונים. קבלת שונים לחברה, לא זו בלבד שהיא מאפשרת להם יחס שווה והזדמנות שווה, אלא היא מעשירה גם אותנו – אנו מרוויחים עושר חברתי היכול לתרום להתפתחותנו האישית והחברתית ולפקח את עינינו לראיית האחר.

אם סיפור העם הערבי "[מים של שיגעון](#)" לא סופר במהלך הדיון, מומלץ לספר אותו לסיום הפעילות. אפשרות אחרת לסיום היא הקרנת סרטון ההרצאה מתוך האתר "[טד](#)". אפשר להשתמש בהרצאה זו להמשך הפעילות בנושא, היא מעוררת דיון ומחשבה.

קטע מתוך "ארץ העיוורים" מאת הרברט ג'ורג' וולס

בארץ רחוקה, יצאו מטפסי הרים למסע בין הרים מושלגים. באחד הימים, נקלעו לסערת שלגים שמנעה מהם להמשיך בדרכם, והם מצאו מסתור במערה קטנה. במערה, הבחינו שאחד מחבריהם חסר, רוברט היה שמו. בחוץ המשיכה הסופה להשתולל. קריאותיהם וחיפושיהם לא הועילו. לאחר כמה ימים, כשנרגעה הסופה המשיכו בדרכם בלעדיו.

רוברט, פצוע, עייף ורעב, תעה בשבילי ההרים. לבסוף, ראה מרחוק עמק ובו כפר קטן. כפר זה היה מבודד מכל יישוב אחר, וזה מאות בשנים שלא דרכה בו רגל זר. בימיו הראשונים של הכפר, חיו בו כמה עיוורים. הם נישאו זה לזה, הקימו משפחות, וילדיהם נולדו עיוורים גם הם. במשך השנים, התרבו העיוורים בכפר, עד אשר לא נותרו בו אנשים רואים המסוגלים לראות. העיוורים פיתחו את חושיהם האחרים: הם למדו להכיר דברים במישוש, בטעם, בהרחה ובשמיעה. הם לא ידעו שבמקומות אחרים יש אנשים השונים מהם.

כאשר הגיע רוברט אל הכפר, טיפלו בו התושבים עד שהבריא. תושבי הכפר ביקשו ללמד אותו כיצד להתנהג. הם העירו לו שאין זה נהוג לדבר בקול רם – הרי שמיעתם הייתה רגישה מאוד, הם לימדו אותו ללכת בצעדים קטנים וזריזים, ולא כהרגלו בצעדים גסים וגדולים. הם שמו לב שצריך ללמד אותו להבחין גם בדברים הקורים בחדר הסמוך, מפני שהוא לא ידע לזהות אנשים, מאכלים, צמחים וצעדים אלא אם היו באותו חדר שבו הוא נמצא, אך בעיקר הפריע להם מנהג מוזר שלו: רוברט נהג לישון אחרי שקיעת החמה ולקום עם הזריחה, ואילו הם נהגו לעבוד בלילה ולישון ביום – בשעות החמות שבהן היה קשה לעבוד. הם הבהירו לו שאם ברצונו לחיות אתם, עליו להפסיק את מנהגיו המוזרים. עליו לישון בשעות שהם ישנים ולהיות ער בשעות שהם ערים.

ככל שניסה רוברט להסביר להם שהוא שונה, כך הוא עורר יותר התנגדות. הם דרשו שיפסיק לדבר על דברים שאינם מוכרים להם, כמו ראייה, צבעים, אור וחושך. רוברט הרגיש רע בכפר, על אף שהשתדל לעבוד עם התושבים ולחיות עמם בשלום. קשה היה לו לעבוד בלילה, ובכל פעם שהתנהג כהרגלו, עורר עליו את התנגדות התושבים. נחמה אחת הייתה לו בסבלו – בת הכפר מאיה. יפה הייתה בעיניו, עיניה לא היו כה צרות וסגורות בעיני האחרים. מאיה אהבה אותו וסלחה לו על מנהגיו המוזרים. רוברט נהג לספר לה על הדברים המופלאים שבעולם, והיא אהבה להקשיב לו, גם אם לא תמיד הבינה את דבריו.

רוברט שקל את האפשרות לבקש מרופא הכפר לנתח אותו ולקחת ממנו את מאור עיניו כדי שעיניו יהיו כשל כולם. אז הוא יוכל להישאר בכפר, ומאיה תוכל להיות בת זוגתו. אך בכל זאת התלבט והיסס: האם לוותר על ראייתו כדי לחיות בכפר חיים מאושרים כשאר תושביו?

[מעובד על-פי באור, א"מ, "עמק העיוורים", בתוך: עפרה, איילון ורחל לוי-שגב (1985), **יד ביד, שילוב חברתי**

של החריג והשונה, ירושלים: הוצאת קו-רם.]

"מים של שיגעון" – סיפור עם ערבי

מעשה במלך אחד שנאמר לו בחלום הלילה שמי הבארות בארצו עתידים להשתנות, וכל השותה מהם ילקה בשיגעון. אמר המלך בליבו: אשמור את דבר החלום בסוד ולא אגלהו לעבדיי פן ימרידו עליי את העם. אבל כדי שלא אשתגע גם אני, אשתה רק מן המים שבבארותיי. וכך עשה.

לימים, אנשי אותה ארץ ששתו מן המים הרעים התחילו לנהוג מנהג שיגעון, ואילו המלך, הוא לבדו ניהל את ענייני הממלכה בחוכמה ובשפיות הדעת. משראו האנשים את מלכם בנהגו זה, אמרו זה לזה: מלכנו השתגע, נדחיו מן המלוכה ונמליך אחר תחתיו. עמד המלך על כוונתם, ומשראה שאין הוא מצליח לשכנעם בשפיותו, החליט לעשות מעשה: שתה מן המים הרעים ונעשה משוגע כמותם.

שמחו האנשים בראותם את מלכם נוהג כמותם ואמרו: מלכנו נרפא משיגעונו והוא ראוי למלוך עלינו.

[הרצאה של קרוליין קייסי, "לראות מעבר למגבלות", מתוך האתר "טד"](#)

קרוליין קייסי מספרת את סיפור חייה המדהים. בהרצאתה, הקוראת תיגר על התפיסות שלנו, קייסי מבקשת מכולנו להרחיק אל מעבר למגבלות שאנו עשויים לחשוב שיש לנו. סיפורה של קייסי מתאים כפתיחה לדיון או להעשרתו.